LITERATURA STRAINA

C. BAUDELAIRE

Cugetări şi Paradoxe

— POEZIA —

1

Un artist, un om într'adevăr demn de acest nume, trebue să aibă ceva esenţial sui generis, graţie căruia să fie el şi nu altul.

2

Va veni timpul când fiecare va înţelege că orice literatură care nu e înfrăţită cu ştiinţa şi cu filosofia, e o literatură omicidă şi suicidă.

3

Tannhauser, înfăţişează lupta a două principii care au ales inima omenească drept principal câmp de bătae, adică a cărnei cu spiritul, a infernului cu cerul, a lui Satan cu Dumnezeu.

4

Stoicismul, religie care n'are decât o singură taină: sinuciderea.

5

S'ar zice că Wagner iubeşte mai ales pompele feudale, adunările omerice în care zace o îngrămădire de forţe vitale, mulţimile înflăcărate — zăcăminte de electricitate umană — de unde stilul eroic ţâşneşte cu o furie naturală.

6

Semnul operilor cu adevărat artistice, este să fie un izvor inepuisabil de evocări.

7

Scriitorii cari se laudă că împărtăşesc opiniunile cele mai cuminţi, cele mai clasice, nu dovedesc nici înţelepciune nici măsură, nici măcar o obişnuită politeţă, când e vorba să analizeze opiniunile care le sunt contrarii.

8

Sunt unii tineri cari prea încrezuţi în geniu şi în inspiraţie, cred că au şi dreptul să nu se supue niciunei discipline. Ei uită că geniul trebue — ca şi saltimbancul încercat — să-şi expue de mii de ori viaţa exercitându-se în ascuns, înainte de a danţa în faţa publicului; uită că inspiraţia, într'un cuvânt, este răsplata deprinderii şi a muncii cotidiane.

9

Poezia îşi ajunge sieşi. Eternă, n'are nevoe de nici un ajutor din-afară.

10

Prin alegerea subiectelor şi prin metoda sa dramatică, Wagner se apropie de antichitate, — prin energia pasionată a expresiei, el este astăzi reprezentantul cel mai adevărat al naturei moderne.

11

Nici nu bănuesc oamenii cu câtă răbdare şi cu câtă îndârjire a înzestrat Providenţa pe acei cărora le-a încredinţat o misiune.

12

Orice operă mare şi severă nu se poate incrusta în amintirea oamenilor şi nici nu-şi poate cuceri locul în istorie fără crâncene împotriviri.

13

Nici un muzicant nu isbuteşte ca Wagner să zugrăvească spaţiul şi adâncimea, material şi spiritual. El e stăpân pe acea artă care traduce, prin gradaţii fine, tot ceeace e neasemuit, imens, ambiţios, în omul spiritual şi natural. Ţi se pare câteodată, auzind această muzică înflăcărată şi atotstăpânitoare, că vezi zugrăvite pe fondul nopţilor, sfâşiat de reverie, ameţitoarele concepţiuni ale opiului.

14

Mai mulţi critici au spus: această operă, într'adevăr frumoasă prin minuţiozitatea şi vioiciunea descrierilor, nu cuprinde un singur personaj care să înfăţişeze morala prin care să vorbească conştiinţa autorului. Unde este personagiul proverbial şi legendar, însărcinat să lămurească fabula şi să îndrumeze inteligenţa cititorului? Cu alte cuvinte, unde este rechizitorul?

Absurditate! eternă şi incorigibilă confuziune a funcţiunilor şi a genurilor. O adevărată operă de artă n'are nevoe de rechizitor. Logica operei de artă răspunde la toate cererile moralei, şi cititorul e dator să tragă concluzia din conluczia autorului.

15

La poeţii adevăraţi, nu există metaforă, comparaţie sau epitet care să nu fie o adaptare matematic exactă, la împrejurarea pe care o înfăţişează, fiindcă aceste metafore, comparaţii şi epitete sunt isvorâte din nesecatul fond al universalei analogii, şi nu pot fi luate de aiurea.

16

In muzică, în pictură ca şi în poezie, care e totuşi cea mai pozitivă dintre arte, se află totdeauna o lacună pe care închipuirea auditorului o întregeşte.

17

Inţeleg să părăseşti o cauză pentru ispita de-a şti ce vei încerca servind alta.

18

Forma didactică e cea mai mare duşmană a adevăratei poezii

19

In literatură ca şi în morală e tot atât de primejdios pe cât e de glorios, să fii delicat. Cu cât suntem mai nobili cu atât suntem mai singuri.

20

In materie de artă mărturisesc că nu urăsc excesivul, dimpotrivă moderaţia nu mi-a părut niciodată semnul unei adevărate firi artistice. Imi plac aceste isbucniri de sănătate, aceste revărsări de voinţă care se incrustează în operă ca smoala aprinsă în pământul unui vulcan, şi care, în viaţa zilnică, înseamnă adesea faza, plină de desfătări, urmând unei mari crize morale sau fizice.

21

E în lumea spirituală ceva misterios care se numeşte nenoroc, şi nimeni dintre noi n'are dreptul să discute cu Fatalitatea. E zeiţa cea mai puţin înţeleasă, şi care se bucură mai mult decât toţi papii şi de cât toţi preoţii budişti de privilegiul de a nu greşi niciodată.

22

Descriind realitatea, poetul se degradează şi se coboară la rangul unui simplu dascăl; descriind ceeace s'ar putea întâmpla, rămâne credincios menirei sale; e un suflet colectiv care vorbeşte, care întreabă, care plânge şi care câteodată presimte!

23

Cu toate că poezia îşi are într'adevăr hotarele ei, totuşi —— prin forţa geniului — domeniul ei e aproape nemărginit.

24

De câte ori împărtăşindu-i unui prieten una din preferinţele tale literare sau una din pasiunile tale, nu ţi-a răspuns: „Iată ce nu înţeleg! căci ceeace'mi spui nu se potriveşte cu nici una din pasiunile tale şi nici cu doctrina ta!". Şi atunci i-ai răspuns: „Se poate, dar totuş e aşa. Imi place; îmi place, poate tocmai fiindcă e cu desăvârşire opus fiinţei mele".

25

Când văd un scriitor bogat neglijând ceeace face bucuria ochilor şi încântarea închipuirei, îmi vine să cred că e un scriitor foarte redus, ca să nu zic mai rău.

26

Cine dintre noi n'a simţit măcar odată în viaţă că în sufletul lui se sbat doi inşi? Vreau să vorbesc despre acei al căror spirit a fost din copilărie, totdeauna dublu, acţiune şi intenţie, vis şi realitate, totdeauna întâiul păgubind pe al doilea, unul usurpând partea celuilalt.

27

Adevărata muzică sugerează aceleaşi idei în capete diferite.

28

Nimic nu există fără scop. Deci existenţa, mea are un scop. Care scop? Nu-l ştiu. Deci nu sunt eu acela care mi l'am ales. Desigur e unul mai înţelept decât mine. Deci trebue să mă rog aceluia să mă lumineze.

In afară de începuturile vieţei unei naţiuni, când poezia este în acelaş timp expresia sufletului şi repertoriul cunoştinţelor ei, istoria pusă în versuri este o abatere de la legile care guvernează cele două genuri: istoria şi poezia; e o injurie adusă celor două Muze. In perioadele cu desăvârşire înaintate se face în lumea spirituală o diviziune a muncii care întăreşte şi perfecţionează fiecare parte; şi atunci acela care încearcă să creeze premiul epic, aşa cum îl înţelegeau naţiunile mai tinere, riscă să micşoreze efectul magic al poeziei prin lungimea nesuferită a operei, şi în acelaş timp frustrează istoria răpindu-i o parte din înţelepciune şi din severitate, calităţi pe care naţiunile mature i le pretind.

30

A fi un om mare şi un sfânt pentru sine — iată singurul lucru important.

Culese şi traduse de
Al. T. Stamatiad

PAUL VERLAINE

Visul meu obişnuit

— SONET —

Ades a mele gânduri, mi-au făurit, pribege,
Un vis despre-o femeie, un vis ce nu mă 'nşeală,
Despre-o femeie cărei îi sunt fără 'ndoială,
Iubit, cum şi ea-mi este, şi care mă 'nţelege.

Căci dânsa mă 'nţelege, şi ştie să deslege
Doar ea din al meu suflet a gândului urzeală;
Doar ea îmi răcoreşte a frunţii umezeală
Cu lacrimi, căci supusă aceloraşi legi e.

De-i brună-ori blondă, nu ştiu. Cunosc doar, şi-i destul ce
Cunosc, că are-un nume mângâetor şi dulce
Ca o fiinţă scumpă, ce 'n alte lumi purcede.

Privirea sa-i asemeni privirei unei statui
Iar voce-i depărtată şi calmă, gravă, e de
Inmlădierea unui glas scump ce 'ndureratu-l.

GREEN

Priveşte fructe, ramuri, şi flori trandafirii
Şi inima mea care doar pentru tine bate.
Cu-ale tale mâini frumoase să nu mi le sfâşii,
Ci blând primeşte darul ce-atâta de curat e.

Sosesc acum la tine de rouă încă plin,
Căci vântul dimineţii pe frunte mi-a îngheţat-o.
Mă lasă la-ale tale picioare ca să vin
Şi să visez de clipa odihnei, adorato!

Pe sânul tău mă lasă truditul cap să-mi pun:
De-a tale dulci săruturi şi-acum el mai răsună.
O, las să-şi potolească tumultul lui nebun
Şi ca să gust odihna cu tine dimpreună.

Trad. de IOAN CIORĂNESCU

* * *

NOTE

Profesorul şi publicsitul francez d. Charles Diehl, care ne-a vizitat cu prilejul congresului bizantinolog îşi scrie impresiile culese din ţara noastră în „Revue des Deux Modes" descriind pitoreasca mănăstire Horez.

* * *

A apărut în franţuzeşte o culegere de nuvele din Maxim Gorki intitulată: Un premier amour. Fie că descrie pe prima sa soţie, femee elegantă, superficială, cochetă şi sensuală, fie că ne spune povestea unui biet nenorocit îndrăgostit de o comediană, sau durerea unui om cu stare care continuă să-şi ţină prăvălioara în faţa unui teatru unde şi-a întâlnit întâia oară iubita, fie că ne zugrăveşte în colori vii, cu tot realizmul caracteristic temperametului său, aziluri de noapte, localuri suspecte şi cloacele din Moscova şi Petersburg, Gorki rămâne acelaş impresionant cercetător de suflete şi maestru în zugrăvirea grozavelor chinuri ale proletariatului.

EMILE ZOLA

Umerii Marchizei

I

Marchiza doarme în patul său mare, cu perdele de mătasă galbenă. La amiază, auzind bătăile pendulei, se hotărăşte să deschidă ochii.

In cameră e cald. Covoarele, draperiile uşilor şi ferestrelor, fac un cuib moale în care frigul nu poate pătrunde. Peste tot, căldură şi parfum. Acolo domneşte primăvara veşnică.

Şi, de cum s'a sculat, marchiza pare cuprinsă de o grije neaşteptată. Dă plapoma la o parte şi sună pe Iulia.

— Doamna a sunat?

— Spune, afară e dezgheţat?

O! buna marchiză! Cu ce voce mişcată a făcut întrebarea aceasta! Primul ei gând a fost la frigul grozav de-afară, la vântul care bate cu furie, pe care ea nu-l simte, însă care trebuie să sufle atât de crud în cocioabele oamenilor săraci. Şi ea întreabă dacă cerul e liniştit, ca să poată sta la căldură fără remuşcări, fără să se gândească la toţi aceia cari tremură de frig.

— S'a desgheţat, Iulio!

Camerista îi dă capotul de dimineaţă, pe care mai întâiu l'a încălzit la foc.

— O! nu, doamnă, nu s'a desgheţat. Dimpotrivă, a îngheţat mai rău... cu siguranţă c'o să se găsească vre-un om mort de frig.

Marchiza e cuprinsă de o bucurie de copil; bate din palme, strigând:

— A! cu atât mai bine! mă voi duce după prânz să patinez.

II

Iulia trage perdelele, încet, ca nu cumva lumina bruscă să vatéme vederea delicioasei marchize.

Reflexul albăstriu al zăpezii, podideşte camera cu o lumină veselă. Cerul e cenuşiu, însă de un cenuşiu atât de frumos încât îi aminteşte marchizei o rochie de *soie gris-perle* pe care o purtase în ajun la balul ministerului. Rochia aceasta era împodobită cu dantelă albă, asemenea firelor de zăpadă pe care ea o vede pe marginea acoperişurilor şi pe cerul palid.

In ajun fusese încântătoare cu diamantele ei noi! S'a culcat la ceasurile cinci dimineaţa. Aşa că-şi simte capul puţin cam greu. Cu toate acestea s'a aşezat în faţa unei oglinzi şi Iulia i-a prins în ace, valurile de păr blond. Halatul alunecă şi umerii rămăseseră goi, până pe la jumătatea spatelui.

O generaţie întreagă îmbătrânise în privelistea umerilor marchizei. De când, graţie constituţiei puternice a corpului, doamnele începură să se decolteze şi să danseze la Tuileries, marchiza şi-a plimbat umerii prin mulţimea saloanelor oficiale, cu o sârguinţă, care a făcut din ea stindardul viu al nurilor din al doilea imperiu.

Ea a urmat moda, scobindu-şi rochiile tot mai mult, până ce-a ajuns la vârfurile sânuilor, astfel că, scump femee, puţin câte puţin şi-a arătat toate comorile corsajului său. Nu există un spate şi un piept mai mari ca ale ei, cari de altfel sunt cunoscute dela Madeleine până la Sint-Thomas d'Aquin. Umerii marchizei, larg desfăşuraţi, sunt blazonul voluptos al regatului.

III

Fireşte, e inutil de-a descrie umerii marchizei. Sunt toţi aşa de populari ca şi *Podul Nou.* Timp de optsprezece ani au făcut parte din spectacolele publice.

N'ai nevoie decât să priveşti cel mai mic colţişor, într'un salon, la teatru sau aiurea, pentru a auzi spunându-se: „Uite! marchiza! o recunosc după alunita depe umărul stâng!"

Dealtfel, sunt nişte umeri foarte frumoşi, albi, rotunzi, provocători. Privirile unui guvernământ întreg au trecut pe deasupra lor, dându-le parcă mai mult fineţe, întocmai ca şi cu lespezile de piatră, pe cari picioarele mulţimei le lustruiesc cu vremea.

Dacă aş fi fost soţul sau amantul ei, mi-ar fi plăcut mai mult să sărut butonul de cristal dela uşa cabinetului vre-unui ministru, tocit de mâinile solicitatorilor, decât să mângâiu cu buzele umerii aceştia pe cari a trecut suflul cald al întregului Paris galant. Când te gândeşti la miile de dorinţi cari au fluturat în jurul lor, te întrebi, din ce argilă a trebuit să-i frământe natura, ca să nu poată fi roşi şi sfărâmaţi, aşa cum se întâmplă cu goliciunea statuielor, expuse în plin aer, prin grădini şi cărora vânturile şi ploile le macină conturuirile.

Marchiza a dat pudoarea la o parte. Ea a făcut din umerii săi o instituţie. Şi cum a luptat ea pentru alegerea guvernului! Totdeauna ocupată, în acelaş timp pretutindeni, la Tuileries, la miniştri acasă, la ambasade, la simpli milionari, aducând la matcă pe cei nehotărâţi, printr'un surâs, susţinând tronul cu sânii ei de alabastru, scoţând la iveală în clipe de primejdie, mici colţuri ascunse şi delicioase, mai convingătoare decât toate argumentele oratorilor, mai decisive decât toate spadele soldaţilor, şi fiind gata, pentru a câştiga un vot, să-şi sfârtice cămăşuţele, până când cei mai necliştiţi dintre membrii opoziţiei s'ar declara convinşi.

Totdeauna, umerii marchizei au eşit din lupte întregi şi victorioşi. Au sprijinit o lume, fără ca vre-o sbârcitură să poată crăpa marmora lor albă.

IV

In după amiaza aceasta, marchiza, îmbrăcată într'o delicioasă toaletă poloneză, s'a dus să patineze. Painează adorabil!

Afară, era un frig de crăpau lemnele; un crivăţ care înţepa nasul şi buzele doamnelor, ca şi când vântul le-ar fi suflat nisip fin în faţă. Marchiza râdea; asta o desfăta, să-i fie frig. Se ducea din când în când să-şi încălzească picioarele la focurile de cărbuni, aprinse pe marginea lacului. Apoi se întorcea în aerul îngheţat, sburând ca o rândunică.

Ah! ce partidă frumoasă, şi ce fericire că nu s'a desgheţat încă! Marchiza va putea patina toată săptămâna

Intorcându-se, marchiza a văzut pe o alee dela colţul Câmpiilor-Elizee, o cerşetoare tremurând, la rădăcina unui copac, pe jumătate moartă de frig.

— Nenorocita, murmură ea, cu o voce obosită.

Şi cum trăsura mergea prea repede, marchiza, neputându-şi găsi geanta, aruncă cerşetoarei buchetul său, un buchet de liliac alb care făcea cu prisosinţă cinci ludovici de aur.

Trad. de **C. CRISTOBALD**

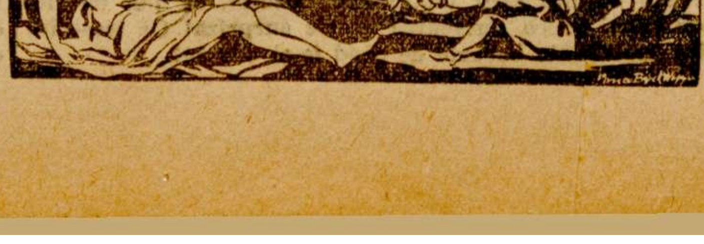

M. MAETERLINCK

Evoluţia misterului

Este foarte rezonabil de a crede şi mulţi oameni inteligenţi puţin obosiţi de nesiguranţa firească a ştiinţei cred, în lipsă de ceva mai bun, că interesul principal al vieţii noastre, că tot ceeace este cu adevărat mare şi demn de atenţie în destinul nostru se găseşte aproape în întregime în misterul care ne înconjoară şi mai ales în aceste două mistere mai de temut şi mai sonore decât celelalte: moartea şi fatalitatea. Cred şi eu, dar într'un mod puţin diferit, că studiul misterului sub toate formele sale este studiul cel mai nobil posibil spre care spiritul nostru se poate pleca: de altfel, el este îndeletnicirea şi grija tuturor oamenilor care în ştiinţă, artă, literatură şi filosofie se ridică deasupra observaţiei şi reproducerii faptelor mici, a neînsemnatelor realităţi sau a măruntelor adevăruri câştigate. Ei se disting în aceasta mai mult sau mai puţin, merg mai mult sau mai puţin departe, mai mult sau mai puţin în înălţime, în proporţia respectului pe care îl au pentru ceeace nu ştiu, în proporţia amploarei pe care imaginaţia sau inteligenţa lor ştie să o dea ansamblului de forţe pe care nu-l putem cunoaşte. Conştiinţa necunoscutului în care trăim este forţa care împrumută vieţii noastre un sens pe care nu l-ar avea dacă ne-am îngrădi în ceea ce ştim sau dacă am crede cu prea mare uşurinţă, că ceeace ştim este cu mult mai important de cât ceeace nu ştim.

* * *

Este necesar să ne facem o concepţie generală asupra lumii. Toată viaţa noastră morală, toată viaţa noastră umană se sprijină pe această concepţie. Dar dacă examinăm lucrul mai de aproape, ce este, în cea mai mare parte aci, această concepţie generală asupra lumii, dacă nu o concepţie generală asupra necunoscutului? Nu ne este îngăduit, când este vorba de o idee atât de gravă şi cu urmări atât de serioase să alegem pe aceea care ne place mai mult, care ne pare mai pompoasă şi mai frumoasă.

Suntem obligaţi de a alege pe aceea care ne pare cea mai adevărată sau mai de grabă singura adevărată, căci nu cred că cineva poate cu deplină sinceritate să ezite între două adevăruri aparente sau reale. Totdeauna se găseşte un adevăr, care într'un moment dat ni se pare mai adevărat de cât celălalt. Datoria noastră, în tot ceeace facem, în tot ceeace spunem, în tot ceeace gândim, în artă, în ştiinţă, în viaţa intelectuală sau sentimentală, este de a ne ţine aci. Poate că ne este cu neputinţă a defini acest adevăr, poate că el nu ne aduce nici o siguranţă care să ne satisfacă, poate că nu este în fond decât o impresie mai profundă, mai sinceră decât celelaltte. Dar aceasta nu importă. Ca să iubim un adevăr nu este nevoie ca el să fie irecusabil, inatacabil. E destul aceasta, că el nu a făcut să vedem că ideile la care ţineam înainte nu erau de acord cu experienţa loială a vieţii.

Lucrul acesta e de ajuns, pentru ca să ne facă să ne ataşăm de el cu toată recunoştinţa noastră şi aceasta până când timpul îl va fi făcut şi pe el să sufere soarta ideii dinainte de el. Marele rău, acela care distruge viaţa noastră morală şi ameninţă integritatea spiritului şi a caracterului nostru, nu este acela de a se înşela sau de a iubi un adevăr nesigur, ci de a rămâne credincios adevărului pe care nu-l mai crezi în întregime. „Cea mai frumoasă întrebuinţare a vieţii noastre, au zis unii, este de a spori conformitatea inteligenţii noastre cu realitatea".

* * *

Nu trebue să regretăm nici odată ceasurile în care o credinţă grandioasă ne părăseşte. O credinţă care apune, un resort care se frânge, o idee dominantă care nu ne mai stăpâneşte pentru că noi credem, că o stăpânim acum pe ea, aceasta probează că trăim, că mergem, că suntem stăpâni pe multe lucruri, pentru că nu rămânem nemişcaţi. Nimic nu ar trebui să ne pară mai duios de cât privelistea unei gândiri care ne-a sprijinit mult timp şi care acum nu ne mai poate susţine ea singură. Şi dacă nu avem nimic ca să punem în locul resortului frânt, să nu ne frământăm zadarnic. Mai bine e ca locul să rămână gol, de cât să introducem aci un resort care prinde a rugini ori un adevăr nou în care nu credem de cât pe jumătate. De altfel, locul nu este gol de cât în aparenţă, şi în lipsa unui adevăr determinat, găsim aci, tăinuit în fund de tot, un adevăr fără nume care aşteaptă şi care chiamă. Şi dacă se întâmplă ca acest adevăr să aştepte şi să cheme zadarnic prea mult timp, ca nimic să nu se formeze în locul resortului indicat, veţi vedea, că în viaţa morală ca şi în cea fizică, necesitatea va crea organul şi că adevărul negativ va isprăvi prin a găsi în sine forţa necesară pentru a pune din nou în mişcare roţile odihnite. Şi vedem adesea, că vieţile care au o forţă de acest fel nu sunt cele mai puţin puternice, cele mai puţin utile.

De altfel, chiar dacă credinţa s'ar pierde în întregime, ea nu ar putea duce cu sine nimic din ceeace noi i-am dat şi nici una din sforţările sincere şi desinteresate pe care le-am făcut pentru a o lărgi şi înfrumuseţa, nu este perdută. Fiecare din gândirile pe care le-am adăugat pe lângă ea, fiecare din bunele sacrificii pe care am avut curajul să le realizăm în numele ei, lasă o întipăritură în fiinţa noastră morală. Corpul dispare, dar palatul pe care l-a construit rămâne neatins şi spaţiul pe care l-a cucerit nu se mai reduce. Şi atunci este evident, că a pregăti locuinţi pentru adevărurile care vor veni, a menţine în bună stare forţele care vor trebui să le servească, a lărgi în sine spaţiul, este o muncă plină de rezultate şi o operă la care nu trebue nici odată să renunţăm.

(Din vol. „Le temple enseveli", Charpentier, Paris 1924.)